

Оригиналан научни рад
UDC: 312:57(497.6 Teslić)

БИОЛОШКА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ И ЊЕН ЗНАЧАЈ ЗА ДЕМОГРАФСКИ И ЕКОНОМСКИ РАЗВИТАК

Тешо Ристић,¹ Корнелија Ристић²

¹Независни универзитет Бања Лука, Е mail: teso.ristic@gmail.com

²Грађевински факултет Београд

РЕЗИМЕ

Полна структура становништва се мијењала што је зависило од природног прираштаја и његовог кретања унутар полова, али и емиграционих кретања којима је било подложно становништво овог дијела Републике Српске. Однос мушког и женског становништва најбоље се види у вриједности коефицијента маскулинитета и феминитета у одређеном временском периоду. Одговарајућа полна структура становништва на простору општине Теслић у различитим периодима дјеловала је и на обим оптерећености економски активног становништва. Структура становништва према старости једна је од најважнијих структура становништва када су у питању демографски развитак и социо-економска кретања.

Кључне ријечи: *становништво, маскулинитет, феминитет, демографски развој, дјелатност*

BIOLOGICAL STRUCTURE OF THE POPULATION OF THE TESLIC MUNICIPALITY AND ITS SIGNIFICANCE FOR THE DEMOGRAPHIC AND ECONOMIC DEVELOPMENT

ABSTRACT

Gender structure of the population has been changing in dependence on fertility rate and its difference within genders, but also by emigration movements to which the population of this part of Republika Srpska was susceptible to. The ratio of male and female population can be best observed in the value of the masculinity and femininity factors in certain time period. Certain gender structure in the Teslic municipality in different time periods also influenced on the scale of economic burden on the active population. The structure of the population by age is one of the most important structures of the population in regard to demographic development and social-economic movements.

Key words: *population, masculinity, femininity, demographic development, activity*

УВОД

Становништво општине Теслић у садржајном и статистичком погледу не представља један хомоген скуп. Карактеришу га различита обиљежја на основу којих смо га анализирали,

између осталог и по биолошкој структури. У оквиру ове структуре извршено је издвајање парцијалних структура по: полу, старости (доби), плодности и брачном стању у периоду између 1971. и 1981. године. Разумљиво је да смо тиме добили само парцијалну слику становништва ове општине и да је анализа ове структуре само саставни дио изучавања укупне структуре њеног становништва. Приликом анализе биолошке структуре становништва није само разматрана његова биолошка одређеност већ, с обзиром на карактер човјека као социјалног и интелектуалног бића у одређеној мјери су се морале узети у обзир, поред биолошке и социолошке, економске и интелектуалне карактеристике становништва овог простора.

Старосна и полна структура становништва у својој основи су биолошке јер су директно (непосредно) условљене природним кретањем становништва. Међутим, то не значи да су оне потпуно независне од одређених друштвено-економских фактора и промјена. Веома је важна чињеница да укупно кретање становништва (природно и механичко) има утицаја на промјене његових структура у отвореној популацији, али да су у укупној структури становништва најзначајније релације између кретања становништва и полно-старосне структуре.

Полна и старосна структура су веома важне за демографска и економска кретања на простору општине Теслић. Њихов значај се огледа преко утицаја на фертилни (биолошка репродукција) и радни контингент становништва. Од ове структуре зависи тзв. физиолошка подјела рада у чему се и огледа њен економски значај. Међутим, у данашњој подјели рада када се бришу неке подјеле на мушке и женске активности њен значај је нешто модификован. Без познавања полне и старосне структуре незамисливо је и истраживање различитих обиљежја становништва (према активности, дјелатности занимању, образовању)

ПОЛНА СТРУКТУРА

Полна структура становништва, која представља бројчани однос мушког и женског становништва, била је у прошлости подложна промјенама. Разлог томе лежи и у чињеници да лица која насељавају општину Теслић имају карактеристике становништва отвореног типа, односно то је простор који није имун од механичког кретања становништва. Квантитативни однос мушког и женског становништва према укупном становништву у прошлости се мијењао. Према пописима становништва од 1961. до 1981. године женско становништво је најчешће било бројније. Једино то није био случај 1981. године када је било више мушког (+ 450) од женског становништва. Ова разлика у структури становништва по полу била је у директној вези са економским и друштвеним промјенама на територији општине Теслић, али и посвећивања веће пажње при њези мушког становништва.

За утврђивање полне структуре становништва коришћене су двије групе показатеља. Прва група се односи на *коэффициенте* помоћу којих смо добили број мушкараца на хиљаду жена, односно број жена на хиљаду мушкараца. Друга група (проценти) није ни коришћена због њеног мањег значаја за ова истраживања.

Број мушкараца у односу на хиљаду жена изразили смо *коэффициентом маскулинитета* или *опититим кофицијентом маскулинитета*. Он је добијен помоћу формуле:

$$k_m = (P_m / P_f) \times 1000$$

gdje је:

k_m – коэффициент маскулинитета
 P_m – број мушкараца
 P_f – број жена

Примјеном ове формуле добили смо да је коэффициент маскулинитета био по годинама пописа 935,5 (1961.); 885,8 (1971.) и 1 015 (1981).

Коефицијент феминитета, односно број жена на хиљаду мушкараца добили смо помоћу формуле:

$$K_f = (P_f / P_m) \times 1000$$

gdje је:

K_f – коефицијент феминитета

P_f – број жена

P_m – број мушкараца

Користећи наведену формулу добили смо да вриједности коефицијента феминитета износе: 984,4 (1 948.); 974 (1953) 1 068,9 (1961.); 1 128,9 (1971.) и 985,2 (1981.).

Коефицијент феминитета имао је већу вриједност у односу на коефицијент маскулинитета приликом пописа 1948, 1953, 1961. и 1971. године, а мању 1981. године. На основу тога можемо видјети да се приликом пописа из 1961. и 1971. осјећао мањак мушког становништва. С обзиром да је Теслић дуго представљао изразито емиграционо подручје, то се овако стање према пописима од 1961. до 1971. могло и очекивати. Неравнотежа између мушког и женског становништва била је евидентна и према попису од 1981. године, али је знатно мања од претходних пописа.

Табела 1. Коефицијенти маскулинитета и феминитета према пописима (5)
Table 1. Coefficients of masculinity and femininity according to the census (5)

Година	Свега	Мушки	Женски	Коефицијент маскулинитета	Коефицијент феминитета
1948	33 123	16 431	16 692	984,4	1 015,9
1953	38 815	19 152	19 663	974	1 026,7
1961	45 772	22 127	23 652	935,5	1 068,9
1971	52 713	24 761	27 952	885,8	1 128,9
1981	60 432	30 442	29 992	1 015	985,2

На број жена и мушкараца, односно полну структуру утицај смртности је различит. Код највећег броја популација које су карактеристичне по ниском морталитету смртност жена је мања од смртности мушкараца у свим старосним годинама. Ово је правило важило и за Теслић јер се и овдје смртност смањивала, а учешће женског, у укупном становништву било је све веће. Међутим, већ по попису становништва из 1981. године, иако је смртност била мања број женског становништва био је мањи у односу на мушко. До повећања апсолутног и релативног учешћа жена у укупном становништву дошло је првенствено због већег миграционог мушког становништва, јер по правилу мушко становништво је било извор радне снаге, а женско репродукције. Осим тога мушкарци се лакше одлучују на напуштање сталног мјеста боравка, што смањује њихово учешће у укупном становништву на територији општине Теслић. Знатније учешће жена у укупном становништву омогућава солидну основу за повећавање наталитета и становништва уопште.

Прорачуном смо добили, примјењујући већ представљене формуле, специфични коефицијент маскулинитета и феминитета и за 1971. и 1981. годину по старосним групама. Неравнотежа полова је израженија 1971. године. Већи број мушкараца у односу на хиљаду жена био је нарочито карактеристичан за млађе старосне групе, односно за старосне групе од 0 - 9 (1 081,1 мушкарац на хиљаду жена) и 10 до 14 година (1 034,3 мушкараца на хиљаду жена). У осталим старосним групама учешће мушког становништва у полној структури је опадало. То се нарочито односило на старосну скупину од 25 до 34 (специфични коефицијент маскулинитета 693,8) и 35 до 49 (специфични коефицијент маскулинитета 741,1) година. У зрелијим годинама када радници дају свој највећи радни допринос мушкарци су били мање заступљени.

Табела 2. Специфични коефицијент маскулинитета и феминитета по старосни групама (5)
Table 2. Specific coefficients of masculinity and femininity by age groups (5)

1 971. године								
Старосне групе	0 – 9	10-14	15-19	20-24	25-34	35-49	50-64	65 и више
Коефицијент маскулинитета.	1 018,1	1 034,3	954,3	790,9	693,8	741,1	815,3	969,2
Коефицијент феминитета.	982,2	966,8	1 047,6	1 264,4	1 441,3	1 349,3	1 226,6	1 031,8
1 981. године								
Коефицијент маскулинитета.	1083	1 029,1	1073,2	1179,8	1067	949,6	801,5	896,2
Коефицијент феминитета.	923,4	971,7	931,8	847,5	937,2	1 053,1	1 247,6	1 114,9

Специфични коефицијент феминитета 1971. године имао је највеће вриједности код зрелијих (1441,3 у старосној скупуини од 25 до 34 године; 1349,3 у старосној групи од 35 до 49 година) и познијих старосних група (1 226,6 у старосној групи од 50 до 64 године).

Мушко становништво, као што видимо и у табели 2, у млађим годинама било је 1971. године заступљеније. Међутим, оно је подложније умирању. На то су прије свега утицале неке специфичности општине Теслић које су се односиле на обављање тежих послова, а тиме и радно изнуривање, временски дужи радни стаж код мушкараца, брига за снабдијевање породице и сл. Сво вријеме утицај диференцијалног наталитета и морталитета био је присутан. Тако је у првим годинама живота постојао вишак мушког становништва. Но, због већег морталитета код мушкараца, нарочито у првим годинама живота, ова неравнотежа се касније смањивала. Равнотежа, до које се најчешће долази између 20. и 30. године, није успостављана. Разлог томе су чешће радне миграције мушког становништва. Коефицијент феминитета је висок и након 40 година живота, између осталог јер се поново повећава смртност мушкараца, али и због дужег животног вијека код женског дијела становништва. Може се рећи да су на овакву тенденцију маскулинитета и феминитета утицала све четири групе фактора (наталитет, морталитет, миграције и остали фактори). Побољшани социјално- економски, здравствени и други услови утицали су на пораст феминитета.

Приближавање вриједности коефицијената маскулинитета и феминитета карактеристично је за 1981. годину. Међутим, у односу на 1971. годину дошло је до промјена у чешћу мушког и женског становништва у одређеним старосним групама. Вишак мушког становништва се проширио и на старосне групе 15 до 19 (коефицијент маскулинитета 1 073,2); 20 до 24 (1 179,8) и 25 до 34 (1 067) године. У слједећим старосним групама повећао се коефицијент феминитета, а смањио коефицијент маскулинитета.

Табела 3. Коефицијенти маскулинитета и феминитета старости од 15 до 64 године (5)
Table 3. Coefficients of masculinity and femininity age from 15 to 64 years (5)

1 971. година					
Мушки	Свега	Коефицијент маскулинитета	Женски	Свега	Коефицијент феминитета
		12 917		790,4	
1 981. година					
Мушки	Свега	Коефицијент маскулинитета	Женски	Свега	Коефицијент феминитета
		19 312		1006,9	

За потребе запошљавања у појединим људским дјелатностима веома је значајно познавање Коефицијента маскулинитета и феминитета у периоду између 15 и 65 година живота. У право из тог периода највише се регрутује економски активно становништво.

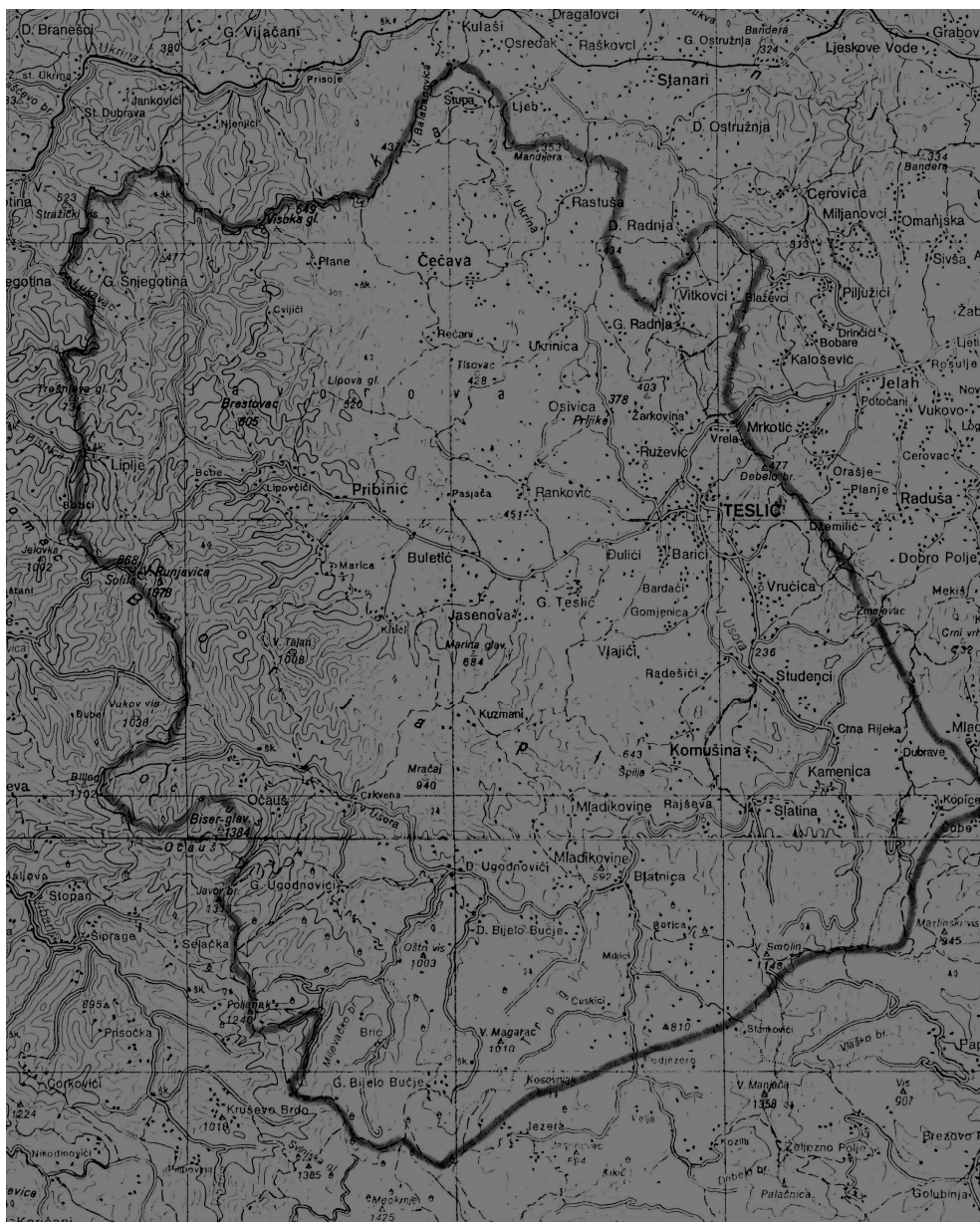
Период који је претходио попису становништва 1971. године, односно друштвено-економске карактеристике и природно кретање становништва битно су утицале на структуру мушког и женског становништва општине Теслић. Коефицијент феминитета имао је знатно веће вриједности (1 265,2) од степена маскулинитета (790, 4 мушке особе на 1000 женских). Међутим, промјене у схватању улоге жене у друштву, економски и здравствени фактори, као и дјеловање закона природе утицали су да је разлика у вриједности коефицијента маскулинитета и феминитета достигла најмању вриједност 1981. године. Вриједност коефицијента маскулинитета износила је 1006,9, а феминитета 993,2, односно на 1000 мушкараца долазиле су 993 жене. На овакав однос маскулинитета и феминитета утицале су и економске миграције радно-способног женског становништва, односно њихов све чешћи одлазак у земље западне Европе и развијенији дио тадашње Југославије. Вишак мушкараца који је евидентиран 1981. године у категорији становништва између 15 и 64 године један је од показатеља слабије развијености општине Теслић.

Табела 4. Природно кретање становништва на територији општине Теслић (5)
Table 4. Natural movement of population in the municipality of Teslic (5)

	Жи- во- рође- ни	Ум- рли	При- род- ни при- раш- тај	Ум- рла одо- јчад	Ск- ло- пње- ени бр- ак- ови	Ра- зв- ед- ени бр- ак- ови	На 1 000 становника				Умрла одој- чад на 1000 живо- рође- них	Разве- дени бра- кови на 1000 скло- пљених
							Живо- рође- них	Умрл- их	Приро- дног прира- штаја	Скло- пље- них бра- кова		
1961	1 831	487	1344	173	438	15	39,8	10,6	29,2	9,5	94,5	34,2
1962	1 959	440	1 519	157	397	23	40,8	9,2	31,6	8,3	80,1	57,9
1963	1 858	461	1 397	171	427	25	37,9	9,4	28,5	8,7	92,0	58,5
1964	1 759	425	1 334	149	488	26	35,2	8,5	26,7	9,8	84,7	53,3
1965	1 738	496	1 242	161	457	28	33,4	9,5	23,9	8,8	92,6	61,3
1966	1 782	406	1 376	151	550	47	33,6	7,7	25,9	10,4	84,7	85,4
1967	1 703	341	1 362	114	412	42	31,5	6,3	25,2	7,6	66,9	101,9
1968	1 605	371	1 234	114	436	34	28,9	6,7	22,2	7,8	71,0	78,0
1969	1 475	402	1 073	98	453	20	25,7	7	18,7	7,9	66,4	44,2
1 970	1 481	438	1 043	111	568	27	28,4	8,4	20,0	10,9	74,9	47,5
1 971	1 613	356	1 257	94	592	41	30,5	6,7	23,8	11,2	58,3	69,2
1 972	1 669	407	1262	86	568	47	31,1	7,5	23,6	10,6	51,5	82,7
1973	1 416	349	1 067	77	548	30	26,0	6,4	19,6	10,1	54,3	54,7
1 974	1 351	342	1 009	77	551	45	23,9	6,0	17,8	9,7	56,9	81,6
1 975	1 418	331	1 087	79	556	79	24,7	5,8	18,9	9,7	55,7	142,1
1 976	1 448	351	1 097	62	585	61	24,7	5,9	18,8	9,9	42,8	104,8
1982	1 124	349	775	32	502	62	18,4	5,7	12,7	8,2	28,5	123,5
1983	1 132	432	700	37	582	52	18,2	6,9	11,3	9,4	32,7	89,3
1984	971	368	603	13	524	73	15,4	5,8	9,6	8,3	13,4	139,3

Полна структура становништва имала је утицаја на економска кретања кроз *утицај на обим активног становништва* (радне снаге). Број активног становништва сразмјерно је био мањи што се види и 1971. године када је учешће жена у радној доби било веће. То се може објаснити чињеницом да је ступањ економске активности жена мањи од ступња мушкараца због улоге жене као мајке и домаћице. Веће учешће мушког становништва у раној доби утицало је на пораст активног становништва у наредним годинама. То нам показују и подаци из 1981. године, када се наставља и тренд већег учешћа мушког становништва у млађим старосним групама.

Оваква полна структура становништва, на простору општине Теслић дјеловала је и на *обим оптерећености економски активног становништва*. То се нарочито уочава до 1971. године када је коефицијент маскулинитета у радној доби био испод 1 000, а коефицијент феминитета изнад 1 000. Овакав однос коефицијената маскулинитета и феминитета карактеристичан је за неразвијене просторе какав је и општина Теслић. Тиме је и оптерећеност активних особа издржаванима била велика. Имајући на уму и ниске личне дохотке, који су били углавном резултат ниског ступња производности рада, вишак жена је представљао и одређено финансијско оптерећење.

Слика 1. Прегледна карта општине Теслић, М 1: 150 000
Figure 1. Clutter map of the municipality Teslić, М 1:150 000

Међутим, оваква полна структура активног становништва, односно обиље женске радне снаге имало је утицаја и на *локацију лаке индустрије*. То је нашло свог одраза и на подизање више погона текстилне и индустрије обуће у индустријској зони Теслића. У лакој индустрији запошљаван је и већи дио женске радне снаге из околних насеља, што је утицало и на повећани број дневних миграната и нешто мање досељавање и у сам град Теслић.

Број склопљених бракова непосредно је зависио од бројчаног односа мушког и женског становништва. Он је варирао, а од 1961 до 1975 показивао је трогодишњу или петогодишњу правилност у смањењу или повећању у односу на базу годину. Шестогодишњи период (1961 – 1966) карактеристичан је по укупном смањењу броја бракова у првој и повећању у другој половини периода. Наредних десет година показује нешто другачије кретање. У првој половини се прво број склопљених бракова повећава, а затим смањује.

Након 1981. године се наизмјенично, готово сваке године повећава или смањује број бракова. Број склопљених бракова није зависио само од природног прираштаја. У најудаљенијим дијеловима општине Теслић осјећао се вишак мушког становништва највише из разлога што су се жене радије одлучивале удавати у насеља ближе комуникацијама или већим срединама, или су се одлучивале мигрирати ка градовима, док су мушкарци радије остајали у родном селу. На број склопљених бракова на простору општине Теслић утицаће и губитак мушког становништва, најчешће младог, у последњем рату на територији Босне и Херцеговине. Томе ће допринијети и све чешће узимање држављанстава од стране наших радника у земљама у којима раде. Можемо сматрати да ће и дио дјецe у иностранству, чији родитељи неће посегнути за страним држављанством, остати у иностранству и да их можемо сматрати изгубљеним општину и за нашу државу, односно и то ће утицати на склапање мањег броја бракова.

СТАРОСНА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА

Структура становништва према старости једна је од најважнијих структура становништва када су у питању демографски развитак и социо-економска кретања. С обзиром на карактер овог рада и могући обим определијели смо се да старосну структуру становништва извршимо кроз:

- Анализу по мањим старосним групама
- Истраживање репродуктивног потенцијала
- Оцјену радне способности и потенцијала радних ресурса

Табела 5. Укупно становништво општине Теслић према старости и полу према пописима 1971. и 1972. године (5)

Table 5. Total population of the municipality Teslic by age and sex according to the census in 1971 and 1972 year (5)

	Укупно	0-9	10-14	15-19	20-24	25-34	35-49	50-64	65 и више	Непо- знато
1971. година										
Свега	52 713	14599	7 059	6 291	4 547	6 345	8 065	4 019	1 599	229
Мушки	24 761	7 365	3 589	3 072	2 008	2 599	3 433	1 805	787	103
Женски	27 952	7 234	3 470	3 219	2 539	3 746	4 632	2 214	812	126
1981. година										
Свега	60 434	12452	6 715	7 167	5 914	9 446	10011	5 954	2 650	125
Мушки	30 442	6 474	3346	3 710	3 201	4 876	4876	2 649	1 253	57
Женски	29 992	5 978	3 369	3 457	2 713	4 570	5 135	3 305	1 397	68

Анализа по мањим старосним групама има велики значај код планирања броја ђака, активног становништва и у друге сврхе. Из практичних разлога прихватили смо уобичајену подјелу код пописа становништва у бившој Југославији, не одлучујући се на подјелу по петогодиштима за становништво млађе од 10, а старије од 49 година. Према попису из 1971. године најбројније становништво је било међу млађим нараштајима. Овако стање имало је, поред природног прираштаја и миграција, велики значај и за старосну структуру становништва у наступајућем времену. Највише становништва је било у старосној скупини од 0 до 9 година (14 599 или 27,7%) и од 35 до 49 (8 065 или 15,3 %). Затим слиједи скупине од 10 до 14 (13,4 %) и 25 до 34

(12 %) године. Најмање је било становника у старијим старосним групама и то од 65 и више (1 599 или 3 %) и 50 до 64 године (4 019, или 7,6 % становника).

Табела 6. Процентуално учешће по старосним групама укупног становништва општине Теслић према старости и полу према пописима (5)
Table 6. Percentage participation by age groups of total population of the municipality Teslic by age and sex according to the census (5)

	Укупно	0-9	10-14	15-19	20-24	25-34	35-49	50-64	65 и више	Непознато
1971. година										
Свега	100	27,70	13,4	11,9	8,6	12	15,3	7,6	3	0,43
Мушки	46,97	13,97	6,8	5,8	3,8	4,9	6,5	3,4	1,49	0,19
Женски	53,03	13,73	6,6	6,1	4,8	7,1	8,8	4,2	1,51	0,24
1981. година										
Свега	100	20,6	11,1	11,9	9,8	15,6	16,6	9,9	4,4	0,2
Мушки	50,4	10,7	5,5	6,2	5,3	8,1	8,1	4,4	2,1	0,09
Женски	49,6	9,9	5,6	5,7	4,5	7,5	8,5	5,5	2,3	0,11

Код оцјене радне способности и потенцијала радних ресурса одлучили смо се за веће старосне групе и то од 0 до 14; 15 до 64 и 65 и више година. Сматрамо да је оправдано да се и женско становништво анализира у истом распону година, када су у питању старије категорије, јер жене одавно користе право да иду у пензију у истој старости као и мушко становништво. Оваква подјела иде и у прилог схватања о равноправности полова.

Табела 7. Потенцијал радних ресурса становништва општине Теслић према пописима у 1971. и 1981 години (5)
Table 7. Potential labor resources populaton of the municipality Teslic according to the cenus in 1971 and 1981 year (5)

	Укупно		0 - 14		15 – 64		65 и више	
	Свега	%	Свега	%	Свега	%	Свега	%
1971. година								
Свега	52 713	100	21 658	41	29 967	56	1 599	3
Мушки	24 761	47	11 224	21	12 877	25,0	787	1,5
Женски	27 952	53	10 704	20	16 350	31,0	812	1,5
1981. година								
Свега	60 434	100	19 167	31,7	38 495	63,7	2650	4,4
Мушки	30 442	50,4	9820	16,2	19 312	32,0	1 253	2,1
Женски	29 992	49,6	9 347	15,5	19 180	31,7	1 397	2,3

Из табеле 7. се види да гро становништво у 1971. години на теритотији општине Теслић чини становништво од 15 до 64 године (29 967, или 56 %), што је значајан потенцијал за његово радно ангажовање. У овом контингенту преовлађује женско (31 %) у односу на мушко (25 %) становништво. Након десетак година стање се знатно измијенило, па је 1981 године повећан удио становништва у овој веома значајној добној групи. Укупно је било 38 495 или 63,7 % учешћа у укупном становништву. Такође се промијенио и однос мушког и женског становништва у корист овог првог. На овакав однос одлучујуће је утицао природни прираштај, али се не може занемарити ни значај миграција. У укупном становништву преовладавало је младо становништво у старости до 19 година, како 1971. (29 949 – 56,8 %), тако и 1981. (26 334 – 43,6 %). Као што видимо укупно учешће младог становништва 1981. године у односу на 1971. годину се смањило, јер се смањивао током деценије и природни прираштај. Тенденција опадања природног прираштаја се наставила и после 1981. године, а како се становништво и

даље исељавало у општини Теслић живјело је 1991. (59 632) мање становника него 1981. године. Тиме се смањио и укупни радни потенцијал становништва, које је све више старило.

Репродуктивни потенцијал смо добили тако што смо укупно и женско становништво груписали у три веће скупине: 0 до 14, 15 до 49 и 50 и више година. За репродуктивни потенцијал веома је важан број мушког и женског становништва код млађих нараштаја. Број становника нараштаја од 0 до 14 година према попису из 1971. године био је 21 658 лица, или 41 % од укупног становништва. Од 15 до 49 година било је 25 248, или 48 %. Овај однос је био повољан са становишта репродуктивног потенцијала. Међутим, постојао је у првој категорији мањак женског, а у другој мушког репродуктивног потенцијала, као резултат посљератног стања у друштву.

Сљедећих десет година стање се мијењало у корист мушког репродуктивног потенцијала, тако да је 1981 године било више мушког становништва у свим старосним групама, осим оне која се односила на период живота од 50 и више година. У овој старосној доби женско становништво је увијек чинило већину која је проистекла као резултат његовог дужег живота.

Табела 8. Репродукциони потенцијал становништва општине Теслић према пописима (5)
Table 8. Reproductive potential population of the municipality of Teslic according to the census (5)

	Укупно		0 -14		15 – 49		50 и више	
	Свега	%	Свега	%	Свега	%	Свега	%
1971. година								
Свега	52 713	100	21 658	41	25 248	48	5 618	11
Мушки	24 761	47	11 224	21	11 112	21	2 592	5
Женски	27 952	53	10 704	20	14 136	27	3 026	6
1981. година								
Свега	60 434	100	19 167	32	32 538	54	8 604	14
Мушки	30 442	50,4	9820	16,3	16 663	27,6	3 902	6,5
Женски	29 992	49,6	9 347	15,5	15 875	26,3	4 702	7,8

Репродуктивни потенцијал за све анализирание године био је на завидном нивоу, што се, ипак није одразило и на адекватно повећање броја становника. Томе је допринијела привредна неразвијеност општине Теслић и веома изражене емиграције становништва које се налазило у репродуктивној доби, али и оног најмлађег.

ЗАКЉУЧАК

Полна структура становништва општине Теслић готово двије деценије након завршетка другог свјетског рата формирана је као посљедица ратних и поратних збивања на територији тадашње државе. Тако је више од двадесет година било више женског од мушког становништва. Полна структура је од седамдесетих година зависила највише од природног прираштаја, али и од миграција мушког и женског становништва. Коефицијент феминитета дуго је био у корист жена. Период мањка мушког становништва трајао је готово све до пописа становништва 1981. године.

Сво ово вријеме потенцијал радних ресурса био је на завидном нивоу. Репродуктивни потенцијал је омогућавао потребно становништво за различите активности. Међутим, његов обим би био знатно већи да није било економских миграција становништва. Он је данас угрожен неадекватним животним условима и немогућношћу коришћења здравствених услуга. У категорију најугроженијих спадају најмлађи и најстарији дио садашње популације. Да би се он искористио неопходно је убрзати привредни раст и развити пратеће друштвене службе на нивоу општине. Такође је неопходно вратити породилиште на простору од 804 km² и уопште подићи ниво здравствене његе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Фригановић М. (1987): Демографија – становништво свијета, Школска књига, Загреб.
2. Јакшић Д. (1995): Република Српска – простор, становништво, ресурси, Народна и универзитетска библиотека "Петар кочић", Бања Лука.
3. Маријанац З. (2000): Развитак становништва Босне и Херцеговине 1850 – 1991, Матица српска Републике Српске, Бања Лука.
4. Ристић Т. (1977): Географске основе развоја туризма на територији општине Теслић – магистарски рад, Универзитет у Београду, Београд.
5. Статистички годишњак БиХ, Републички завод за статистику, Сарајево, 1962 – 1965.